

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Куцела Марія Михайлівна,

викладач кафедри іноземної філології та бізнес-комунікацій

ЗВО «Університет Короля Данила»

ORCID ID: 0009-0002-1225-2988

Вірстюк Ольга Дмитрівна,

викладач кафедри іноземної філології та бізнес-комунікацій

ЗВО «Університет Короля Данила»

ORCID ID: 0009-0004-8785-1429

У статті досліджено вплив штучного інтелекту на розвиток мовної компетентності в умовах цифрової трансформації освіти. На основі опитування 100 респондентів – студентів, викладачів та користувачів освітніх платформ – проаналізовано частоту використання, ефективність, переваги та недоліки застосування ШІ у процесі вивчення англійської мови. Результати дослідження свідчать про активне впровадження ШІ в освітній процес, зокрема як інструменту для тренування мовлення, генерації навчальних матеріалів, перевірки письма та перекладу. Більшість учасників відзначили високий рівень задоволеності від використання ШІ та планують продовжувати його інтеграцію у мовне навчання. Водночас виокремлено ризики – зниження критичного мислення, надмірна залежність від технологій, відсутність емоційного й культурного контексту.

Особливу увагу приділено ролі викладача, яка, попри поширення цифрових рішень, залишається незамінною завдяки емоційній взаємодії, мотивації та персоналізації навчального процесу. Визначено, що живе спілкування, підтримка та індивідуальний підхід є тими цінностями, які не здатен повноцінно замінити жоден алгоритм. ШІ не витісняє викладача, а радше змінює його функції, зосереджуючи увагу на розвитку навичок комунікації, критичного мислення та міжособистісної взаємодії. Зроблено висновок про необхідність балансу між технологічною ефективністю та людяністю в освіті. Запропоновано рекомендації щодо поєднання ШІ та традиційного навчання, розвитку цифрової грамотності та збереження педагогічної взаємодії як ключового чинника формування мовної компетентності.

Ключові слова: мовна компетентність, комунікація, штучний інтелект, цифрова освіта, викладач, технології, критичне мислення.

Kutsela Mariia, Virstiuk Olha. The impact of artificial intelligence technologies on the development of English language competence

The article explores the impact of artificial intelligence (AI) on the development of language competence in the context of digital transformation in education. Based on a survey of 100 respondents – students, teachers, and users of educational platforms – the study analyzes the frequency of AI use, its effectiveness, advantages, and disadvantages in the process of learning English. The results show an active integration of AI into educational practices, particularly as a tool for speaking training, content generation, writing correction, and translation. Most participants reported high levels of satisfaction with AI and intend to continue using it in language learning. At the same time, several risks were identified, such as reduced critical thinking, overdependence on technology, and a lack of emotional and cultural context.

Particular attention is given to the role of the teacher, which remains essential despite the growing presence of digital tools. Human interaction, motivation, and personalized guidance are values that no algorithm can fully replace. Rather than replacing teachers, AI transforms their functions, shifting the focus toward developing communication skills, critical thinking, and interpersonal interaction. The study concludes that a balance must be struck between technological efficiency and human-centered education. Recommendations

are offered for blending AI with traditional teaching, fostering digital literacy, and preserving pedagogical interaction as a key factor in building language competence. It is emphasized that only through a harmonious symbiosis of technology and human values can the full potential of AI in education be realized. Future research should explore the ethical dimensions of AI integration and its influence on the development of communicative identity.

Key words: *language competence, communication, artificial intelligence, digital education, teacher, technology, critical thinking.*

Вступ. У сучасному освітньому просторі стрімкий розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), трансформує методи вивчення іноземних мов та засоби взаємодії з інформацією. Це створює нові вимоги до викладачів, студентів та організаторів освітнього процесу. ШІ стає суттєвим чинником у розвитку мовної компетенції, посилюючи адаптивні, інтерактивні та персоналізовані підходи до навчання. Сучасні студенти використовують мовних асистентів, генеративні інструменти для практики мовлення, письма та сприйняття мови. У цьому контексті виникає запитання: чи може ШІ ефективно сприяти формуванню мовної компетенції та яку роль при цьому відіграє викладач?

Аналіз досліджень та виділення нерозв'язаних проблем. Постійне зростання кількості досліджень щодо застосування ШІ у сфері освіти виявляє як великі можливості, так і обмеження цієї технології. Науковці наголошують на перевагах ШІ у персоналізації навчального процесу, доступності ресурсів та автоматичному зворотному зв'язку. Водночас залишається недостатньо вивченим питання впливу ШІ на розвиток глибших когнітивних навичок – критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту, а також на роль живого спілкування у навчанні. Саме ці аспекти залишаються у фокусі цього дослідження. Останніми роками спостерігається активізація наукових досліджень, присвячених застосуванню штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі, зокрема у сфері вивчення іноземних мов [6, с. 47].

Вітчизняні науковці, Горбенко І., Горчинський С., Софілканіч М. аналізують вплив ШІ на освітнє середовище, а питання застосування ШІ у викладанні та навчанні розглядаються у працях Домніч С., Макогончук Н., Певень К., Хміль Н., Ішмаель К., Мігеля А., Родрігеза Р. Окрему увагу впровадженню ШІ у процес вивчення іноземних мов приділяють Бурлак М., Гриньова Ю., Кільченко А., Арайя Ф., Валль Р., Ву Дж., Хуанг Чой Х. та інші [6, с. 50].

Серед нормативних документів, що визначають стратегічні орієнтири цифрової трансформації освіти, важливе місце займає «Концепція цифрової освіти і науки», затверджена Кабінетом Міністрів України. Вона окреслює засади реалізації державної політики цифрового розвитку, відповідно до постанови КМУ від 30 січня 2019 р. № 56 [2].

Варто зазначити, що технології штучного інтелекту постійно змінюються, вдосконалюються та розвиваються, що зумовлює необхідність систематичного оновлення підходів до їхнього використання в освітньому процесі. Попри значну кількість досліджень, низка аспектів залишається недостатньо вивченою. Зокрема, потребує подальшого аналізу вплив інструментів ШІ на розвиток мовної компетентності, адаптація ШІ до індивідуальних освітніх потреб здобувачів, а також педагогічні та етичні виклики, що виникають у процесі інтеграції ШІ в навчання іноземних мов. Саме цим невирішеним аспектам присвячено дану статтю.

Мета даної статті полягає у комплексному аналізі впливу інструментів штучного інтелекту на формування та розвиток мовної компетенції, з урахуванням особливостей їхнього сприйняття та взаємодії з цифровими технологіями. Мовна компетенція – це здатність ефективно використовувати мову в реальних комунікативних ситуаціях. Вона охоплює кілька складників: лексичну та граматичну правильність, фонетичну точність, прагматичну доцільність (уміння обрати правильну мовну стратегію залежно від ситуації), соціолінгвістичну обізнаність (наприклад, знання стилістичних норм). ШІ активно впливає на кожен з цих аспектів, надаючи швидкий доступ до ресурсів, автоматичний зворотний зв'язок, адаптивні платформи тощо [3, с. 124].

Зокрема, дослідження спрямоване на виявлення переваг та ризиків використання ШІ в освітньому процесі, а також на з'ясування ролі викладача в умовах цифрової трансформації навчального середовища.

З цією метою було проведено емпіричне дослідження у формі анонімного онлайн-опитування, в якому взяли участь 100 респондентів, серед яких були викладачі та студенти. Опитування охоплювало питання щодо способів застосування ІІІ, ефективності його використання у вивченні мов, а також суб'єктивного ставлення до ролі людини-викладача в новій освітній реальності. Отримані дані стали основою для аналізу тенденцій та формування висновків.

Основний зміст дослідження та результати: в опитуванні взяли участь представники різних вікових категорій та рівнів володіння англійською мовою. Більшість респондентів (55%) були у віці від 17 до 25 років, що свідчить про високий інтерес молоді до інтеграції цифрових інструментів у процес навчання; водночас 27% опитаних становили особи віком від 35 до 50 років, а 11% – від 25 до 35 років, що демонструє загальну тенденцію використання ІІІ не лише серед студентів, а й серед більш зрілої аудиторії. Лише 7% припало на групу 50+, що, ймовірно, пояснюється меншою цифровою обізнаністю або нижчим рівнем залученості у навчальний процес.

За рівнем володіння англійською мовою найбільше респондентів мали рівень B2 (41%), що дозволяє робити висновок про достатню підготовку до самостійного використання цифрових інструментів для розвитку мовних навичок; рівень B1 мали 30% учасників, що також вказує на потенціал для успішної взаємодії з ІІІ. Водночас 17% мали рівень A1-A2, що може викликати труднощі в інтерпретації ІІІ-вихідних матеріалів без додаткової підтримки. Лише 12% респондентів мали високий рівень C1-C2, що, ймовірно, знижує потребу в частому використанні ІІІ [5].

Щодо ролі в освітньому процесі, 53% учасників опитування були студентами, а 47% – викладачами, що дозволяє дослідити ІІІ як інструмент як навчання, так і викладання мов. Найбільш показовим є те, що 81% респондентів уже мали досвід використання інструментів штучного інтелекту для вивчення англійської мови, що підтверджує актуальність та динамічне проникнення ІІІ в сферу освіти.

Серед найбільш популярних інструментів були генеративні моделі, такі як ChatGPT, Gemini, Copilot, Claude, Perplexity та інші

подібні рішення – 78% опитаних зазначили, що використовували саме ці засоби. Досить поширеним був також Grammarly (40%) – сервіс для автоматичної корекції письма, який допомагає покращити граматику, стиль і ясність тексту; Quizlet – для інтерактивного навчання, який дозволяє створювати та використовувати флеш-картки, тести й навчальні ігри для засвоєння будь-якого матеріалу що підтримує функції на базі ІІІ, використовували 52%; Duolingo з AI-модулями – 34%; натомість ELSA Speak, спеціалізований на вимові, – лише 3%, що вказує на обмежене проникнення таких вузькоспеціалізованих рішень. 6% респондентів не використовували жодного інструменту, що може свідчити про потребу в популяризації таких засобів серед окремих груп [5].

Щодо мети використання, 40% респондентів відзначили, що застосовували ІІІ для розширення словникового запасу, 21% – для вивчення граматики, 12% – для покращення навичок говоріння, лише 7% – для письма, інші – для індивідуальних потреб. Це свідчить про переважне орієнтування користувачів на рецептивні навички.

Стосовно частоти використання ІІІ, найбільша група респондентів (39%) вказала, що застосовує такі інструменти кілька разів на тиждень, тоді як 38% – рідко, 13% – раз на тиждень, а лише 10% – щодня, що демонструє нерівномірну, але стабільну інтеграцію ІІІ у навчальну практику.

Суб'єктивна оцінка ефективності показала, що користувачі переважно вважають ІІІ корисним у розвитку письма – 52% опитаних поставили оцінку 4 або 5 за п'ятибальною шкалою. Аналогічні позитивні тенденції спостерігалися у сфері граматики (56% – 4 або 5) та читання (54% – 4 або 5). Навички аудіювання (43% – 4 або 5) та розмовної мови (47% – 4 або 5) оцінені трохи нижче, що, можливо, свідчить про обмежену адаптацію ІІІ до тренування продуктивних навичок у режимі реального часу. Найменш ефективним було визнано вплив ІІІ на вимову – лише 41% оцінили його на 4 або 5, тоді як 38% поставили оцінку 1 або 2, що підкреслює потребу в спеціалізованих інструментах для цієї підсфери. З огляду на ці результати, можна зробити висновок, що ІІІ вже відіграє суттєву роль у підтримці розвитку мовної компетентності, зокрема у тих її компонен-

тах, що піддаються автоматизованій обробці, але також потребує подальшого вдосконалення для охоплення ширшого спектра навичок, зокрема вимови та усного мовлення [5].

У межах опитування було з'ясовано, що найбільше респондентам подобається швидкість роботи ІІІ та доступність у використанні – ці характеристики відзначалися найчастіше. Учасники зазначали, що інструменти ІІІ надають миттєві відповіді, дозволяють економити час і звертатися у будь-який момент, що особливо важливо для самостійного навчання у гнучкому ритмі. Також респонденти підкреслювали зручність, простоту у використанні та адаптивність систем ІІІ під індивідуальні запити користувачів.

Окремі відповіді вказують на високу якість пояснень граматичних тем, можливість генерації прикладів, розширення словникового запасу, розмовні переклади, а також інтерактивність взаємодії, коли ІІІ «підлаштовується під користувача». Дехто відзначив можливість вести діалог на будь-яку тему, отримувати персоналізовані поради, або навіть отримувати ідеї для уроків, що свідчить про різноманітність застосування ІІІ у навчанні. Один з учасників підкреслив: «Він може пояснити складну тему простими словами, як репетитор, але без очікування відповіді чи оплати». Інший зазначив: «Я спілкуюсь з ChatGPT англійською як з другом – це допомагає мені знімати страх говоріння» [5].

Незважаючи на позитивний досвід, частина респондентів також відзначила труднощі та недоліки. Найчастішою скаргою була недостовірність інформації або неповна точність відповідей, особливо коли йдеться про омоніми чи контекстно залежні терміни. Також респонденти згадували про граматичні помилки, неправильні переклади та загальні відповіді, які потребують додаткової перевірки. Деякі учасники підкреслювали, що ІІІ не завжди правильно розуміє запит або вимагає дуже чіткого формулювання. Крім того, згадувалися такі обмеження, як наявність платного функціоналу, відсутність живого спілкування та брак практичних завдань, що знижує ефективність вивчення мови в цілому.

На питання щодо ефективності ІІІ порівняно з традиційними методами навчання думки розділилися. Частина респондентів вважає ІІІ ефективнішим або таким, що

може значно доповнити традиційні підходи. При цьому багато хто зазначив, що найкращі результати дає саме поєднання інструментів ІІІ та класичних методик, з огляду на те, що ІІІ має сильні сторони у поясненні, адаптації та швидкому доступі до знань, але поступається у сфері живої комунікації та емоційного контакту [5].

Щодо майбутнього використання, більшість респондентів (77%) планують і надалі застосовувати ІІІ у вивченні англійської мови. Лише 5% учасників заявили про відмову, а 18% – ще не визначилися. Загальний вплив ІІІ на навчання респонденти оцінили здебільшого позитивно: 18% – як дуже позитивний, 50% – як скоріше позитивний, тоді як 31% зайняли нейтральну позицію. Негативних оцінок практично не було.

Аналіз відповідей на питання про головну цінність викладача в умовах доступності ІІІ для вивчення англійської мови показав, що більшість респондентів визнають, що викладач залишається незамінним елементом освітнього процесу. Найбільш часто згадуваною перевагою викладача стала жива взаємодія, яку не може забезпечити жоден штучний інтелект. Учасники опитування акцентували на тому, що емоційний зв'язок, справжнє спілкування, інтуїтивне розуміння потреб студента, психологічна підтримка та мотивація – це те, що виходить далеко за межі функціоналу ІІІ. Один із респондентів зазначив:

«ІІІ – це просто легкодоступний інструмент, але людина не тільки уміє розуміти людину на кількох рівнях при спілкуванні, а й має більш відповідальний настрій. Жоден ІІІ не замінить тобі викладача, який може навчати різними методами та самостійно інтуїтивно розуміти, що краще підходить тобі» [5].

Наступною ключовою цінністю викладача, на думку опитаних, є індивідуалізація навчання, яка включає гнучкість у подачі матеріалу, адаптацію до рівня знань, темпу засвоєння та особистісних особливостей кожного учня. Респонденти підкреслювали, що викладач здатен «зчитати» слабкі місця студента, сформулювати оптимальну траєкторію навчання, надати влучні пояснення й деталізовані коментарі. Як висловився один із учасників:

«Викладач може відчувати, що саме студент не розуміє і як краще пояснити. Адже

ШІ відповідає тільки на ті питання, які задає людина, а це можуть бути не надто влучні питання» [5].

Також респонденти вказували на роль викладача як ментора, який надихає, формує мотивацію, підтримує особистісний розвиток і створює безпечний освітній простір для експериментів, помилок та росту. Було зазначено, що саме завдяки викладачу навчання стає усвідомленим, емоційно залученим і неформальним, чого не може забезпечити ШІ. Деякі респонденти звертали увагу на творчість викладача, його гнучкість у методах, здатність імпровізувати та враховувати культурний, соціальний і психологічний контекст студента.

Крім того, учасники наголошували на тому, що викладач ефективніше розвиває навички усного мовлення, вимови, слухання, оскільки реальна комунікація передбачає емоційний фон, жести, інтонацію та реакцію, які відсутні у взаємодії з ШІ. Декілька відповідей акцентували, що ШІ є хорошим допоміжним інструментом, але не заміником викладача, оскільки не здатен до емпатії, не враховує контекст і не може дати повноцінний фідбек на глибшому рівні. Узагальнюючи, головна цінність викладача в сучасному освітньому середовищі, збагаченому технологіями ШІ, полягає у його людяності, емоційній залученості, педагогічній майстерності та здатності бачити в учневі не лише користувача знань, а особистість.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного опитування можна зробити висновок, що штучний інтелект справляє позитивний вплив на розвиток мовної компетенції, особливо в аспектах письма, читання, перекладу та лексико-граматичних навичок. Він забезпечує індивідуалізоване навчання, знижує рівень тривожності у студентів, дає можливість повторення та вдосконалення мовного продукту без страху осуду. Разом з тим, учас-

ники визнають обмеження ШІ в розвитку усного мовлення, аудіювання, інтонації та спонтанної комунікації.

Респонденти наголошують, що ефективне використання ШІ можливе лише за умови розвитку критичного мислення та активного залучення викладача. Саме викладач виконує роль фасилітатора, наставника і провідника у світі мовної практики, формує навички фільтрації, перевірки інформації, креативного мислення та рефлексії. Загалом, результати дослідження свідчать про високий рівень зацікавленості, схильність до впровадження інновацій у мовне навчання та усвідомлення як переваг, так і обмежень використання ШІ в освітньому процесі.

На основі отриманих результатів формуємо такі рекомендації. Викладачам варто інтегрувати штучний інтелект як партнера у навчальному процесі, використовуючи його для створення індивідуалізованих завдань, генерації пояснень, перевірки робіт та надання миттєвого зворотного зв'язку [1, с. 32]. Студентам доцільно поєднувати роботу з ШІ із живим спілкуванням, активно брати участь у дискусіях, дебатах та автентичних мовних ситуаціях, щоб розвивати повноцінну комунікативну компетенцію [4, с. 190]. Методистам рекомендовано розробляти гібридні моделі навчання, які поєднують технології штучного інтелекту з соціально орієнтованим викладанням [3, с. 125]. Дослідникам слід продовжувати вивчення впливу ШІ не лише на мовні навички, але й на критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, мотивацію та автономію студентів [7, с. 24]. Таким чином, майбутні дослідження повинні бути спрямовані на міждисциплінарне осмислення ролі штучного інтелекту в освіті, із залученням когнітивної науки, педагогіки, психології та етики, щоб забезпечити гармонійний розвиток мовної особистості в цифрову епоху.

Література:

1. Андрощук А. Г., Малюга О. С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2024. Vol. 3, No. 2. С. 27–35.
2. Концепція цифрової трансформації освіти і науки МОН запрошує до громадського обговорення. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptsiya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennia> (дата звернення: 05.08.2025).
3. Кушнір О. М., Ковальчук О. О. Інструменти штучного інтелекту для покращення мовленнєвих навичок студентів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 7. С. 123–129.
4. Локарева Г., Бажміна Е. Персоналізація в освіті: управління студентами власною траєкторією навчання засобами цифрових технологій. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. № 86. С. 187–207.

5. Вплив ШІ на розвиток мовної компетенції [Електронний ресурс] /уклад. М. Куцела. Google-таблиця. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1yHYRocU8LeXlDat9MFVnZxffcWOw1ovp7325q70OQEY/edit?usp=sharing> (дата звернення: 05.08.2025).
6. Жукевич І., Спірічева О. Трансформація вивчення мов: штучний інтелект як інструмент розвитку мовленнєвих навичок студентів. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2024. Vol. 3, No. 3. С. 45–55. DOI: 10.46299/j.isjel.20240303.06.

References:

1. Androshchuk, A. H., & Maliuha, O. S. (2024). Vykorystannia shtuchnoho intelektu u vyshchii osviti: stan i tendentsii [The use of artificial intelligence in higher education: State and trends]. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 3(2), 27–35. [in Ukrainian].
2. Kontsepsiia tsyfrovoy transformatsii osviti i nauky MON zaproshuie do hromadskoho obhovorennia [Concept of digital transformation of education and science: MES invites public discussion]. (n.d.). Retrieved August 5, 2025, from: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-monzaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennia>
3. Kushnir, O. M., & Kovalchuk, O. O. (2021). Instrumenty shtuchnoho intelektu dlia pokrashchennia movlennievkykh navychok studentiv [Artificial intelligence tools to improve students' speaking skills]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytskyi National University*, (7), 123–129. [in Ukrainian].
4. Lokarieva, H., & Bazhmina, E. (2021). Personalizatsiia v osviti: upravlinnia studentamy vlasnoiu traiektoriuu navchannia zasobamy tsyfrovyykh tekhnolohii [Personalization in education: Managing students' own learning trajectory using digital technologies]. *Information Technologies and Learning Tools*. (86), 187–207. [in Ukrainian].
5. Vplyv ShI na rozvytok movnoi kompetentsii [The impact of AI on language competence development] [Electronic resource] / compiled by M. Kutsela. (n.d.). Google Spreadsheet. Retrieved August 5, 2025, from: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1yHYRocU8LeXlDat9MFVnZxffcWOw1ovp7325q70OQEY/edit?usp=sharing> [in Ukrainian].
6. Zhukevych, I., & Spiricheva, O. (2024). Transformatsiia vyvchennia mov: shtuchnyi intelekt yak instrument rozvytku movlennievkykh navychok studentiv [Transformation of language learning: Artificial intelligence as a tool for developing students' speaking skills]. *International Science Journal of Education and Linguistics*. (3), 45–55. <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240303.06> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.08.2025

Стаття прийнята 03.09.2025

Статтю опубліковано 27.10.2025